

ne ab illis deducatur, et sic reductive pertinet ad virtutem.

XVIII. Nihilominus dicendum est doctrinam D. Thomæ in hac quæstione LVI, art. VI et in quæstione prima de virtutibus, articulo quinto, quod voluntas non indiget habitu ad volendum bonum proprium, quod est bonum secundum rationem, intelligendam esse in sensu valde formali, scilicet quod loquitur de voluntate, ut præcise inclinatur in bonum proprium, et in se secundum se, non ut vult bonum altius se, id est, supernaturale, quod non est proprium, non ut vult bonum in ordine ad alterum, non ut est moderativa passionum, aut conjuncta appetitui rebeli. Aliud est enim voluntatem inclinari ad bonum sibi proportionatum, et connaturale, aliud velle etiam, et facere ut aliæ potentia inclinatur in idem objectum bonum, præsertim quando est cum resistentia, et difficultate alterius. Illud primum non habet difficultatem in voluntate, quæ sit vincenda per habitum; hoc secundum magnum habet difficultatem, quia est introducere bonum rationis in aliam potentiam, quæ de se ad tale bonum non inclinatur, sed potius resistit, aut si non resistit est ex habitu frænante, aut dono justitiæ originalis fomitem extinguente. Similiter bonum proprium, id est, sibi conveniens, aut ad se pertinens est valde connaturale; unusquisque enim naturaliter diligit se ipsum, et id quod ad se pertinet, et convenientiam propriam tangit. Quod vero pertinet ad alterum licet sit honestum, et bonum, non ita connaturale est, quia non est proprium, nec se solo repræsentatur ut conveniens, et ita manet voluntas indeterminata, et indifferens respectu illius, indigetque habitu acquisito superante illam difficultatem. Similiter bonum supernaturale proportionatum sibi

non est, et ideo naturaliter non potest appeti.

XIX. Sic ergo explicato quid intelligimus nomine boni proprii, quod voluntas naturaliter diligit, dicimus quod voluntas ut inclinet in bonum proprium quatenus tale, id est, quatenus conveniens sibi non indiget habitu superaddito. Potest tamen indigere habitu ut velit de facto tale bonum, non propter defectum inclinationis propriæ, sed propter resistentiam, aut repugnantiam alienam, vel si fuerit necesse bonum ordinare ad alterum extra se. Et ideo dicimus S. Thomam loqui in sensu valde formali, scilicet, quod respectu boni proprii, et convenientis sibi, quatenus tale non indiget voluntas habitu ut inclinetur, seu ut determinatam inclinationem habeat erga illud quoad specificationem, hoc enim est non indigere voluntatem virtute ut perficiente, sicut loquitur D. Thomas in articulo sexto hujus quæstionis LVI. Virtus enim perficiens est virtus actuans, seu inclinans, et determinans potentiam.

XX. Cæterum ad alia munera bene indigebit habitu voluntas, scilicet ut moderetur alias vires, et resistat illarum repugnantia ad rationem, ut ordinet aliquid erga alterum, aut se illi subjiciat, quia omnia hæc sunt extra formalitatem boni proprii, et tangunt aliquid de alieno. Uude si voluntas ut exerceat, et eliciat actum erga bonum proprium, indiget tollere ista impedimenta, indigebit habitu ad volendum bonum proprium, non propter inclinationem, quia hanc de se habet, sed propter extrinsecam repugnantiam, quæ si non tollitur, non elicietur actus. Qua ratione aliquo habitu indigebit voluntas ad electionem rectam faciendam quando sunt passiones, quæ moderatione indigent, hæc enim moderatio inci-

pit a voluntate, et consummatur in appetitu. Cæterum ad solam inclinationem erga bonum proprium non indiget habitu superaddito voluntas. Et supponimus, quod ut voluntas exerceat justum actum requiritur, quod objectum sit sufficienter propositum, et cognoscatur ut conveniens et proprium, sine cognitione enim non potest voluntas velle; sed tamen ea supposita non indiget habitu perficiente, ut inclinationem habeat erga tale bonum.

XXI. Fundamentum est id quod ponitur a D. Thoma, quia ubi sufficit ad inclinationem, et determinationem potentia ipsa propria ratio, et proportio potentia, superfluit habitus, nec per habitum acquisitum potest convenire, quod naturaliter, et per se convenit potentia: sed potentia ex sua propria ratione, et antecedenter ad omnem habitum est determinata, et inclinata ad bonum proprium quoad specificationem, ergo pro hac inclinatione non indiget habitu. Minor probatur, quia aliqua objecta dantur ad quæ voluntas est necessitata quoad specificationem (ut supra ostendimus disputatione quinta) quod maxime verificatur respectu boni proprii, quale est beatitudo in communi, et sine quibus stare non potest beatitudo, ut esse, et vivere, et eadem ratio est de vivere, et esse secundum rationem, nam hoc maxime pertinet ad beatitudinem; ergo bonum proportionatum, et proprium homini sine habitu superaddito diligitur, quia ad hoc determinata est voluntas quoad specificationem, si quidem ex proprio, et proportionato bono componitur hoc quod est vivere et esse, et beate seu feliciter esse.

XXII. Jam vero, quod voluntas non indigeat habitu pro habenda inclinatione ad id ad quod est necessaria quoad specificationem probatur, quia voluntas si ex se non es-

set necessitata quoad specificationem erga aliquod objectum, non posset ab habitu necessitari, si quidem habitus acquiritur actibus similibus sibi; ergo si potentia ante acquisitum habitum non est necessitata quoad specificationem ex vi objecti, tales actus procedunt a potentia non necessitata, sed habente libertatem etiam contrarietatis, et consequenter objectum ipsum non est necessitans; ergo actus procedunt cum libertate contrarietatis; ergo habitus ex illis generati eodem modo inclinant cum libertate contrarietatis et non cum necessitate quoad specificationem, quia habitus non possunt inclinare nisi ad similes actus a quibus acquiruntur. Et præterea necessitas quoad specificationem fundantur in ipsa bonitate objecti, quæ non includit in sui ratione objectiva aliquid mali, et sic non potest refutari a voluntate. Talis autem bonitas non id habet ratione habitus, aut respectu solius habitus, sed respectu voluntatis absolute, quia voluntas non potest refutare nisi id quod malum: ergo in id quod semper est bonum de se inclinationem, et determinationem habet non ex habitu, bonum autem proprium semper est conveniens; ergo semper bonum.

XXIII. Dices: Hac ratione ad omne honestum et rationem consonum, etiam erga alterum, voluntas non indigebit habitu, quia ad omne bonum rationis necessitatur quoad specificationem voluntas, si quidem ex vi talis objecti nihil apparet quod sit malum, atque adeo quod non sit objectum amoris, ergo non indigebit voluntas habitu superaddito ad tale bonum honestum erga alterum; quod tamen negat D. Thomas.

XXIV. Similiter instatur hoc in intellectu: Nam inclinatur ad verum evidens non minus naturali propor-

tione, quam voluntas ad bonum proportionatum, et tamen indiget habitu superaddito etiam ad veritates per se notas, scilicet habitu principiorum. Cur ergo non indigebit voluntas ad bonum per se volitum, verbi gratia, ad diligendum se, habitu superaddito? Præsertim cum in dilectione sui, non solum attendatur absoluta ratio diligendi, sed quod dilectio ordinata sit, et temperata non nimis diligendo se; et hoc non parva difficultate caret, quod in hoc sit maximus labor ne aliquis habeat nimis amorem proprium, sed in eo frænatur juxta præcepta rationis. Sicut etiam ipsum scire, et cognoscere veritates est bonum maxime proprium, et desiderabile, et quoad specificationem necessarium, quia omnes homines naturaliter scire desiderant, ut dicitur in primo metaphys. et tamen hoc non obstante datur virtus studiositatis ad componendum hoc desiderium ne sit nimium, aut defectuosum; ergo idem erit respectu boni proprii, non obstante quod voluntas sit determinata quoad specificationem erga illud. Imo id clare apparet in humilitate, quæ est virtus residens in voluntate, fuit enim in Angelis, et tamen datur ad moderandum appetitum circa bonum proprium, id est, circa excellentiam ipsam spiritualem; ergo ad volendum hoc moderate necessarius est habitus. Et sic nostrum fundamentum ruit, et clare instatur.

XXV. Nihilominus instantiæ istæ non evacuant vim rationis factæ, nam in bono honesto potest considerari, et objectum quod, et objectum cui; objectum quod est ipsum operari juste, et secundum rationem in illa materia; objectum cui est persona in cujus beneficium illa operatio cedit, scilicet ad alterum, cui æqualitas fit. Et bene potest contingere, quod pro illa parte qua justum

est operatio honesta secundum se, et ex parte objecti quod sit conforme naturali inclinationi, ex parte autem objecti cui non fit connaturalis, quia aliena persona, et nobis extranea non ita facile, et connaturaliter diligitur, sicut propria persona, et proprium esse, imo indiget homo præcepto ut diligat proximum sicut se ipsum, id est, regulandum illum ex se ipso. Hinc est quod justitiam secundum se, et in communi omnes volunt, et omnes clamant, tamen in particulari non volunt fieri alteri justitiam contra se, quod tamen sapius ad justitiam necessarium est, ut etiam contra se quis pronuntiet in favorem alterius. Signum ergo est, quod ipsa honestas virtutis secundum se, et ex parte objecti quod considerata naturaliter est amabilis, ex parte objecti cui, seu personæ cui fit justitia, non ita est amabilis sicut persona propria. Quando autem dicimus bonum proprium, et proportionatum naturaliter, et sine habitu superaddito diligi, loquimur tam de bono proprio ex parte rei volitæ, et objecti quod, quam ex parte personæ, et objecti cui.

XXVI. Ad secundam instantiam dicemus respondendo ad rationes dubitandi, et ponendo differentiam inter intellectum, et voluntatem quoad hanc partem. Et ad id quod instatur de voluntate, quod indiget homo habitu ad diligendum se ordinate, et secundum temperamentum rationis, videlicet ne nimium se amet, et in se finem constituat, respondetur quod ad se amandum ordinate non indiget habitu, sed bene ad tollenda impedimenta, quæ contra istam ordinationem offerri solent, vel ex parte intellectus, vel ex parte appetitus. Itaque quando voluntas est necessitata quoad specificationem circa aliquod objectum, solum exigitur quod si illud objec-

tum sic proponitur, non possit odio haberi, sed tamen si illudmet objectum aliter proponitur, et vestitur alio motivo, ita quod non æstimatur ut bonum proprium, potest odio haberi, sicut esse, et vivere necessitat quoad specificationem, et tamen sub alio motivo, id est, ut subjectum tot miseris non proponitur ut bonum proprium, et conveniens, et potest odio haberi. Unde maxima difficultas, et labor est non in amore, et inclinatione sui ipsius ad bonum proprium formaliter sumptum; et ad amandum se ordinate, et debite secundum rationem, sed difficultas est in ipso exercitio proponendi tale bonum proprium in hac et illa materia secundum rationem, vincit enim aliquando propria convenientia, vel ex parte appetitus, vel ex parte propriæ excellentiæ, aut aliud motivum, ut non proponatur bonum proprium cum debita ordinatione, aut sic varietur motivum quod proponitur, ut illud quod secundum se est bonum proprium, et proportionatum, et conveniens non repræsentetur ut tale, sed potius oppositum repræsentetur ut conveniens, et proprium, et tunc feretur in illud, et non id quod vere, et realiter bonum proprium, et conveniens est.

XXVII. Unde sequitur, quod ad bonum proprium, et conveniens formaliter, id est, repræsentatum ut tale non indiget habitu voluntas, quia est necessitata quoad specificationem; ad bonum autem proprium, et conveniens in materia debita potest indigere habitu non propter se, sed propter impedimenta, quæ sunt vel ex parte intellectus, vel ex parte appetitus, vel ex parte propriæ excellentiæ cum excessu, et non subiectione ad alterum, et pro istis oportebit ponere habitum, vel in appetitu ad moderandas passionem, vel in voluntate ad subji-

ciendum se alteri, vel in intellectu ad recte judicandum, et prudenter; non tamen ad ipsum bonum conveniens formaliter loquendo, quatenus æstimatur conveniens: sicut de beatitudine dicimus quod naturaliter, et necessario amatur quoad specificationem, si sumatur formaliter pro ipsa ratione summi boni secundum se. Res autem ipsa in qua hoc summum bonum invenitur, quod sit Deus in se, et vita virtuosa, vel voluptuosa, vel bona temporalia, hoc difficultatem habet, præsertim in his, qui ad sensibilia, quæ corrumpuntur, proni sunt, non ad æterna, et quæ durant post mortem.

XXVIII. Ex quibus etiam patet ad ultimas instantias de appetitu scientiæ frænato per studiositatem, et de excellentia propria per humilitatem, respondemus enim (omissis variis solutionibus, quæ videri possunt apud Montesinos hic disp. xxxvii, quæst. ii) quod tam scientia, quam propria excellentia indigent habitu ut moderate, ut debite appetantur, quia non sunt proprium, et conveniens bonum in quacumque materia cognitionis, et in quocumque modo elevationis propriæ excellentiæ. Et ideo licet homo non indigeat habitu ad volendam cognitionem veri ut sic in communi, et propriam excellentiam in communi, et quatenus hoc dicit formaliter rationem boni proprii convenientis, tamen ut in hac vel illa materia applicetur ad cognitionem ordinatam, ac debitam, et recedat ad indebita, indiget habitu studiositatis, et non per se naturaliter inclinatur. Et ut propria excellentia appetatur secundum debitam elevationem sui, et non supra id quod sibi debetur, indiget habitu, licet ad scire in communi, et ad excellere ut sic, et formaliter loquendo non indigeat habitu, quatenus con-